

zondag

01.03.2015

15.00 Kamermuziekzaal

14.15 Inleiding door

Katherina Lindekens

Musical Humors

Consort songs tussen hemel en hel

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografieën

Het in 2005 door Julien Léonard opgerichte ensemble Musicall Humors (FR) legt zich toe op muziek van de 16e tot de vroege 18e eeuw. In verschillende bezettingen vanaf twee viola da gamba's en meer, speelt het ensemble vergeten of minder bekende manuscripten uit de renaissance en barok, in het bijzonder uit Noord-Europa. Musicall Humors stelt in zijn programma's de muziek in haar historische context centraal. *Infernum in Paradise* is hun eerste cd, verschenen bij Muso.

Julien Léonard (FR) studeerde in Lyon en Parijs en was finalist in de Internationale Wedstrijd Musica Antiqua 2005 van het MAfestival. De laatste jaren speelt hij geregeld bij Pygmalion (Raphaël Pichon), Les Musiciens de Saint-Julien (François Lazarevitch) en Capriccio Stravagante (Skip Sempé), en werd hij als solist uitgenodigd door barokmeesters als William Christie, Christophe Coin, Kenneth Weiss en Jérôme Hantaï.

Eugénie Warnier (FR) begon na haar studie medicijnen een zangopleiding in Parijs. Haar deelname aan de Académie d'Ambronay in 2004 was het begin van een lange reeks uitnodigingen van onder anderen Christophe Rousset, Martin Gester, Vincent Dumestre. Naast barokopera zingt ze ook in later repertoire, zo werkte ze onder meer mee aan de Amsterdamse productie van *Guillaume Tell*. Ze is te horen op verschillende cd's, onder meer met Pygmalion en Les Cyclopes.

Uitvoerders en programma

Musicall Humors:

Eugénie Warnier: sopraan

Julien Léonard: discantgamba

Nick Milne: discant- en tenorgamba

Myriam Rignol: tenorgamba

Lucile Boulanger: basgamba

Josh Cheatham: basgamba

Thomas Dunford: luit

François Guerrier: orgel & klavecimbel

—

Anthony Holborne (ca.1545-1602)

Infernum (1599)

Anoniem

*When Daphnee from fair Phoebus did fly**

Anoniem

*Farewell the bliss**

Anthony Holborne

Bona speranza, pavan (1599)

The tears of the muses (1599)

Anoniem

*Sweet was the song the Virgin sung**

Robert Parsons (ca.1535-1572)

De la court

John Dowland (1563-1626)

*Come again**

Sir Henry Umpton's Funerall

If my complaints could passions move

Captain Digorie Piper his Galiard

The Earle of Essex his Galiard

— pauze —

Anoniem

*This merry pleasant spring**

Anoniem

*When May is in his prime**

John Dowland

Mister George Whitehead his Almand

Anthony Holborne

The Fairy Round

Pavan

John Dowland

*Now o now I needs must part**

Anthony Holborne

Lullaby

The Night Watch

The Image of Melancholy

Anoniem

*In paradise**

* vocale werken

in samenwerking met Organisatie Oude Muziek (Utrecht)

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

Consort songs tussen hemel en hel

'Als ernstige muziek speelden we fantasia's voor drie, vier, vijf en zes viola da gamba's met orgel, nu en dan onderbroken door pavenes, allemandes, plechtige en lieflijke airs. Al deze werken waren als emotionele verhalen, sublieme en subtiele vertellingen vol retoriek, zó goed aangepast aan de innerlijke, geheime en intellectuele krachten van de ziel en de geest dat woorden tekortschieten om hun waarde te beschrijven.'

In zijn traktaat *Musick's Monument* (1676) verwoordt Thomas Mace de nostalgie naar de muziek die hij speelde tijdens zijn jeugd, in de jaren 1630. Het ensemble *Musicall Humors* illustreert de rijkdom van dit Engelse repertoire voor gambaconsort – met én zonder solozang.

Zoals Henry Peacham schreef in 1636, kwamen 'bier en viola da gamba's naar Engeland in hetzelfde jaar tijdens de regering van Henry VII.' Hoewel deze uitspraak niet onwaarschijnlijk klinkt, zou de viola da gamba zich pas tijdens de heerschappij van Henry VIII echt in Engeland nestelen. De koning, een groot muziekliefhebber, bracht al in 1540 gambisten over van Italië om een consort te vormen waarvoor hij zelf muziek componeerde. De impuls was gegeven, het pad geëffend voor getalenteerde componisten die deze bezetting zouden omtoveren tot het typisch Engelse, uiterst verfijnde fenomeen dat we vandaag nog steeds bewonderen. De bloeiperiode van het *viol consort* en de *consort song* werd afgebakend door de twee volgende monarchieën. Eerst was er het uitzonderlijk lange bewind van Elizabeth I (1558-1603), de laatste Tudorkoningin; vervolgens dat van James I (1603-1625), de eerste koning van de nieuwe Stuartdynastie.

Het ontstaan van de *consort song* is deels te situeren in de kindertheatervoorstellingen die een ongekeerde populariteit genoten in die tijd. De *Children of the Chapel Royal* en de *Children of Saint Paul's Cathedral* waren de beroemdste gezelschappen, die optraden in theaterwerken waar het hof en de aristocratie van smulden. Muzikale interludia behoorden tot de hoogtepunten van deze voorstellingen, en de ontwikkeling van de *consort song* is daar rechtstreeks mee verbonden. De term *consort song* is van moderne origine, en geeft een perfecte beschrijving van een lied voor solostem met begeleiding door een gambaconsort.

Veel *consort songs* en dansliederen hebben een morele thematiek en neigen naar de melancholie die typerend was voor het 16e-eeuwse Engeland. Een van de belangrijkste vertegenwoordigers van deze stemming was John Dowland, die er zijn motto van maakte: *'Semper Dowland, semper dolens'* ('Altijd Dowland, altijd droef'). Titels als *Farewell the bliss, The Teares of the Muses* en *The Image of Melancholy* evoceren de onbestemde treurnis die het elizabethaanse wereldbeeld kleurde.

Het toenmalige publiek van geraffineerde amateurs en musici stimuleerde de productie van aangepaste muziek. Een van de mooiste voorbeelden is misschien wel de bundel die William Byrd in 1588 publiceerde: *Psalmes, Sonnets and Songs of Sadness and Pietie*. In het voorwoord bij deze uitgave legt Byrd uit dat hij alle partijen van tekst heeft voorzien, maar dat de liederen wel degelijk bedoeld waren voor 'instrumenten die de harmonieën spelen terwijl één enkele stem de tekst zingt'. En inderdaad: de bovenstem krijgt een speciale vermelding als *'the first singing voice'*. Precies dat is het principe van de *consort song*. Later zou het Engelse

madrigaal, een rechtstreekse nazaat van de modieuze Italiaanse tegenhanger, onder alle stemmen tekst krijgen. Toch preciseerden vele bundels ook toen nog dat de muziek geschikt was 'voor stem en viola da gamba's'. Dat geldt ook voor de *songs* van John Dowland. Op de titelpagina van diens *Third and Last Booke of Songs or Aires* (1603) staat de volgende aanduiding: 'nieuw gecomponeerd om te worden gezongen met luit, orfaron (soort luit) of gamba's'.

De componisten die het sterkst vertegenwoordigd zijn in dit programma, zijn twee markante figuren uit de elizabethaanse muziek: John Dowland en Anthony Holborne. Beiden waren ook grote luitisten. De precieze titel van Dowlands legendarische bundel uit 1604 vermeldt de luit in het rijtje van instrumenten waarvoor de muziek is bedoeld: *Lachrimae or Seaven Teares Figured In Seaven Passionate Pavans, with divers other Pavans, Galliards, and Almands, set forth for the Lute, Viols, or Violons, in five parts*. De luitpartij is afgedrukt met de andere instrumentale stemmen.

Enkele jaren eerder, in 1599, had ook Anthony Holborne een bundel met dansen uitgegeven. Het is een van de belangrijkste collecties die ooit in Engeland verschenen, met niet minder dan 65 vijfstemmige werken: *Pavans, Galliards, Almains, and other short Aeirs both grave, and light, in five parts, for Viols, Violins, or other Musicall Winde Instruments*. Hoewel er een onmiskenbare melancholie door deze bundel waart, met name in pavenes als *Infernum, Bona Speranza* en *The Image of Melancholy*, zorgen dansen als *The Fairy Round, The Night Watch* en *Lullaby* voor een lichtere toets. Ook Dowland liet de weemoed trouwens wel eens wijken voor een grotere exuberantie, bijvoorbeeld in *Captain Digorie Piper his Galiard* en *The Earle of*

Essex his Galiard. Over de ambiguïteit van de melancholie merkte Dowland het volgende op: 'Aangenaam zijn de tranen die de muziek huilt; tranen worden niet altijd uit droefheid, maar soms ook uit vreugde vergoten.'

De bundels van Dowland en Holborne zijn de twee mooiste voorbeelden van Engelse ensemblemuziek uit de late renaissance en vroege barok. In beide gevallen belichaamt de muziek de essentiële kenmerken van de tijd waarin ze ontstond: levendigheid, raffinement en helderheid. Dowland erkende het talent van zijn rivaal. Aan *'the most famous Anthony Holborne'* droeg hij een van zijn mooiste *songs* op: *I saw my lady weepe*, gepubliceerd in 1600, amper één jaar na Holbornes collectie.

Dit programma bevat ook een mooi voorbeeld van oudere muziek voor gambaconsort: de compositie *De la court* van Robert Parsons. Die laatste verdrong in 1572 in de rivier Trent toen hij nieuwe koorknapen ging rekruteren voor de hofkapel. Zijn compositie voor vijf gamba's is een toonbeeld van contrapuntische schriftuur, in de stijl van de *fantasia*. Parsons geeft blijk van virtuositeit en behendigheid in de elegante behandeling van imitaties en ritmische proporties. Hij schreef ook *consort songs* voor de voorstellingen van de *Children of the Chapel Royal*, die hij dirigeerde.

Tot slot breken ook enkele anonieme *consort songs* los uit de elizabethaanse melancholie. De *songs* over de lente – *This merry pleasant spring* en *When May was in his prime* – roepen een welkome idylle op, en *In Paradise* besluit het concert met een zekere mythologische afstand, vrij van droefheid.

Tekst: *Musicall Humors*, Jean-Marie Poirier, Julien Léonard
Vertaling en bewerking: Katherina Lindekens

Elizabeth I – Virgin Queen, Oriana, Good Queen Bess

Elizabeth I, de jongste dochter van Hendrik VIII en de enige van Hendrik VIII en Anne Boleyn, was niet alleen een van de intelligentste en geleerdste vrouwen van haar tijd, maar ze hield ook van kunst en was muzikaal niet onbegaafd. Ze kwam in 1558 op de Engelse troon, na het overlijden van Mary Tudor, Hendriks oudste dochter met zijn eerste vrouw Catharina van Aragon, een tante van Karel V met wie hij in 1509 was gehuwd. Tijdens haar 45 jaar durende regeerperiode gaf Elisabeth absolute prioriteit aan de Engelse nationale belangen en streefde ze, gesteund door het overgrote deel van het volk, het parlement en haar raadgevers naar de vestiging van een Engelse staatskerk, een soort gematigde middenweg tussen de rooms-katholieken en de calvinistische puriteinen. Zo duwde ze in 1559 de *Act of Supremacy* door het parlement, die de bisschoppen dwong trouw te zweren aan het staatshoofd als 'hoogste gezagdrager van de Kerk' en alle relaties met de paus verbood. In 1563 volgden de *Thirty-Nine Articles of Religion* als grondslag van de Anglicaanse Kerk.

Alhoewel ze in wezen verdraagzaam was en huiverig stond ten opzichte van oorlogen en bloedige executies, dwongen de omstandigheden (en sommige raadgevers) haar soms tot gewelddadig optreden. Haar persoonlijke strijd met Mary Stuart, de katholieke koningin van Schotland, die in 1568 naar Engeland moest vluchten onder verdenking van moord op haar tweede echtgenoot Henry Darnley, leidde in 1587 uiteindelijk tot Mary's onthoofding toen zij met steun van Filips II van Spanje aanspraak maakte op de Engelse troon. Daarna kwam er – uiteraard – een oorlog met Spanje, maar door de legendarische overwinning op de Spaanse vloot, de Armada, kwamen Elizabeth en Engeland versterkt uit deze strijd.

Elizabeths lange regeerperiode was, niettegenstaande de godsdiensttwisten, de oorlog met Spanje, de pestepidemieën en het uitbreken van verwoestende branden (vooral in Londen, dat nog voornamelijk uit houten gebouwen bestond) er een van grote economische en culturele bloei. De stichting van handelscompagnieën zoals de East Indian Company (1560) en expedities naar Amerika (in 1584 stichtte Walter Raleigh Virginia, genoemd naar de 'Virgin Queen') en Indië werden door Elizabeth gesteund, een eerste aanzet van Englands koloniale expansie.

Voor kunst en cultuur behoort de Elizabethaanse periode tot een van de belangrijkste uit de Engelse geschiedenis. Wie kent niet de namen van de filosoof Francis Bacon, de auteurs Christopher Marlowe, Ben Jonson en William Shakespeare, van Edmund Spenser wiens *Faerie Queene* tussen 1590 en 1596 verscheen als een hommage aan Elizabeth I, en van de musici Thomas Tallis, William Byrd of Orlando Gibbons? Of denk aan de madrigaalbundel *The Triumphs of Oriana*, samengesteld door Thomas Morley, verwijzend naar nog een bijnaam van Elizabeth.

In die tijd groeide ook Londen uit tot een wereldstad. Omstreeks 1600 telde het meer dan 250.000 inwoners op een totale Engelse bevolking van nog geen 4 miljoen zielen.

Toen Elizabeth I in 1603 overleed werd ze opgevolgd door 'onze neef uit Schotland', zoals ze Jacobus VI Stuart noemde, koning van Schotland (als Jacobus I) en zoon van Mary Stuart.

Johan Huys

Het zogenaamde Ditchley Portrait van Elizabeth I, Marcus Gheeraerts, ca.1592

Joris Derder © Jo Van Herck / Korneel Bernolet © Philip Van Ootegem

Emma Kirkby

do 12.03.15 / 20.00 / Kamermuziekzaal
Ensemble Apotheosis / Paris-London.

De Franse roots van Henry Purcell

Henry Purcell wist waar hij de mosterd moest halen: de Engelsman keek de kunst af bij Jean-Baptiste Lully. Die Franse invloed is extra goed te horen in Purcells minder gekende theaterwerken. Frankrijk is vertegenwoordigd met Thomas-Louis Bourgeois, die het subtiële cantategenre op het allerhoogste plan bracht.

zo 22.03.15 / 15.00 / Concertzaal
**Emma Kirkby & Jacob Lindberg /
Songs and Ayres**

In Engeland werd de welsprekendheid van Shakespeare en Spenser op een heel originele manier geëvenaard in de composities van Dowland, Danyel en hun tijdgenoten. Emma Kirkby, de *grande dame* van de oude muziek, zingt hun intieme *lute songs* over schepping en metamorfose, Dido en Aeneas, Sappho en Horatius en het arcadische ideaal.

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT 1 ZAND 34 BRUGGE

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket. www.concertgebouw.be/services.

BRUGGE

DeMorgen.

Knack

Klara

